

Farrux O'. IBRAGIMOV,

O'qituvchi stajor, Shahrisabz davlat pedagogika instituti, Qashqadaryo, O'zbekiston

E-mail: farruxofficial777@gmail.com, ORCID: 0009-0005-0811-2992

Professor, p.f.d. P.Jalolova taqrizi asosida

DEVELOPING STUDENT-TEACHER COLLABORATION WITHIN THE CREDIT-MODULE SYSTEM

Annotation

This article analyzes the theoretical and methodological foundations of developing pedagogical collaboration between students and teachers under the credit-module system of higher education. It is substantiated that the specific features of this system - expanded independent learning, rating-based control, and an individualized approach - fundamentally transform the content of student-teacher relations. Drawing on classical cooperative-pedagogy theory and contemporary research on student-faculty interaction and persistence, the article identifies the structural components of collaboration, the stages of its organization, and the main practical problems together with ways of overcoming them. Recommendations applicable to higher education practice are proposed.

Key words: Credit-module system, student-teacher collaboration, pedagogical cooperation, independent learning, rating system, subject-subject relations, individualization, academic advising, tutoring.

РАЗВИТИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА СТУДЕНТА И ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЕ

Аннотация

В статье анализируются теоретико-методические основы развития педагогического сотрудничества между студентом и преподавателем в условиях кредитно-модульной системы высшего образования. Обосновывается, что специфические особенности данной системы - расширение объема самостоятельного обучения, рейтинговый контроль, индивидуализированный подход - коренным образом меняют содержание отношений между студентом и преподавателем. Опираясь на классическую педагогику сотрудничества и современные исследования взаимодействия студентов и преподавателей, автор определяет структурные компоненты сотрудничества, этапы его организации, а также основные практические проблемы и пути их преодоления. Предложены рекомендации для внедрения в практику высших учебных заведений.

Ключевые слова: Кредитно-модульная система, сотрудничество студента и преподавателя, педагогическое сотрудничество, самостоятельное обучение, рейтинговая система, субъект-субъектные отношения, индивидуализация, академическое консультирование, тьюторство.

KREDIT-MODUL TIZIMIDA TALABA-O'QITUVCHI HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida amal qilayotgan kredit-modul tizimi sharoitida talaba va o'qituvchi o'rtasidagi pedagogik hamkorlikni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari tahlil qilinadi. Kredit-modul tizimining o'ziga xos xususiyatlari - mustaqil ta'lim hajmining kengayishi, reyting nazorati, individuallashtirilgan yondashuv - talaba-o'qituvchi munosabatlarning mazmunini tubdan o'zgartirayotgani asoslanadi. Hamkorlik pedagogikasining klassik nazariyasi hamda talaba-o'qituvchi o'zaro ta'siri va o'quvchilarning ta'limda davom etishi (persistence) bo'yicha zamonaviy xorijiy tadqiqotlarga tayanib, maqolada hamkorlikning tarkibiy komponentlari, uni tashkil etish bosqichlari, amaliyotda uchraydigan asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritiladi. Oliy ta'lim amaliyotiga tatbiq etish mumkin bo'lgan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Kredit-modul tizimi, talaba-o'qituvchi hamkorligi, pedagogik hamkorlik, mustaqil ta'lim, reyting tizimi, sub'ekt-sub'ekt munosabatlari, individuallashtirish, akademik maslahatchilik, tyutorlik.

Kirish. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar, xususan, kredit-modul tizimiga bosqichma-bosqich o'tish jarayoni, ta'lim sifatini tubdan yangi bosqichga olib chiqishni maqsad qilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da yuqori malakali, tizimli fikrlaydigan va mustaqil qaror qabul qila oladigan kadrlar tayyorlash, ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish ustuvor vazifa sifatida belgilangan [1]. Ushbu strategik hujjatda ilgari surilgan g'oyalar kredit-modul tizimining markazida talabaning bilim olish jarayonidagi faolligi, mustaqilligi va ma'suliyatli turishini, shu bilan birga o'qituvchining bu jarayondagi roli sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarilishi zarurligini ko'rsatadi.

Mustaqillikning ortishi o'qituvchining o'quv jarayonidagi o'rni pasayishini emas, balki uning mazmunan boshqacha, sifat jihatidan yuksak darajaga ko'tarilishini talab etadi. Zero, an'anaviy ta'lim tizimida o'qituvchi ko'pincha bilim uzatuvchi, nazorat

qiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'lgan bo'lsa, kredit-modul tizimida u yo'naltiruvchi, maslahatchi, hamkor va tyutor vazifasini bajaruvchi sub'ektga aylanadi. Talaba-o'qituvchi hamkorligi masalasi shu bois nafaqat amaliy, balki dolzarb ilmiy-nazariy muammo sifatida ham namoyon bo'ladi. Hamkorlikning sifati, birinchi navbatda, talabaning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni o'zlashtirish samaradorligiga, ikkinchidan, uning kasbiy-shaxsiy sifatleri - mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik, mas'uliyat kabi xususiyatlarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, ko'pgina oliy ta'lim muassasalarida hamkorlik mexanizmlari hali yetarlicha ishlab chiqilmagan, o'qituvchi-talaba munosabatlari ko'pincha rasmiy-ma'muriy tusda qolmoqda, bu esa mustaqil ta'lim samaradorligini pasaytiruvchi omillardan biriga aylanmoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mazkur tadqiqotning maqsadi kredit-modul tizimi sharoitida talaba-o'qituvchi hamkorligining mazmun-mohiyatini, tarkibiy komponentlarini hamda uni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslarini tahlil qilish va amaliyotga tatbiq etish mumkin bo'lgan tavsiyalar ishlab

chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi: hamkorlik tushunchasining pedagogik mohiyatini yoritish; kredit-modul tizimining hamkorlik xarakteriga ta'sirini aniqlash; hamkorlikni tashkil etish bosqichlarini ishlab chiqish; amaliyotda uchraydigan muammolarni tahlil qilish va ularni bartaraf etish yo'llarini taklif etish.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Pedagogik hamkorlik muammosi jahon pedagogika fanida uzoq yillardan buyon o'rganib kelinmoqda. Ta'lim jarayonini sub'ekt-sub'ekt munosabatlari asosida tashkil etish g'oyasi, birinchi navbatda, Sh.A. Amonashvili asos solgan hamkorlik pedagogikasi (pedagogika sotrudnichestva) yo'nalishida o'z ifodasini topgan bo'lib, unda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi munosabat buyruq-itoat tamoyilidan emas, balki o'zaro hurmat, ishonch va birgalikdagi faoliyat tamoyilidan kelib chiqishi lozimligi asoslab berilgan [2]. Amonashvilining keyingi tadqiqotlarida bu g'oya "gumanistik pedagogika" nazariyasi sifatida chuqurlashtirilib, baholash va nazoratning ham hamkorlik vositasiga aylanishi mumkinligi ko'rsatilgan [3].

O'zbek pedagogika fanida J.G'. Yo'ldoshev va S.A. Usmonov ilg'or pedagogik texnologiyalar negizida talabaning faol sub'ekt sifatidagi o'rnini ta'kidlab, an'anaviy "o'qituvchi - bilim uzatuvchi" modelidan interfaol, hamkorlikka asoslangan modelga o'tish zarurligini asoslaydilar [4]. N.N. Azizxodjayeva pedagogik mahorat tuzilmasida o'qituvchining loyihalashtiruvchi, tashkilotchi va fasilitator funksiyalarini alohida ajratib ko'rsatadi, bu funksiyalar aynan kredit-modul tizimida talaba mustaqil faoliyatini yo'naltirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi [4; 5].

Xorijiy tadqiqotlarda talaba-o'qituvchi o'zaro ta'sirining ta'lim sifatiga ta'siri ancha keng o'rganilgan. V. Tinto talabalarining oliy ta'limda davom etishi (student persistence) nazariyasida akademik va ijtimoiy integratsiyani markaziy o'ringa qo'yadi hamda talaba-o'qituvchi munosabatining sifati institutsional sodiqlik va o'quv muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ko'rsatib beradi [6; 7]. A.W. Astin talaba ishtiroki (student involvement) nazariyasida talabaning o'quv jarayoniga sarflagan energiyasi uning rivojlanish natijalari bilan bog'liqligini, bunda o'qituvchi bilan muloqot sifati muhim omil ekanligini ko'rsatadi [8]. T.L. Trolan va hammualliflari talaba-o'qituvchi o'zaro ta'sirining turli shakllari talabaning ichki akademik motivatsiyasini sezilarli oshirishini empirik tasdiqlaydi [9].

Kredit-modul tizimining o'ziga xos jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlarda ham hamkorlik masalasi alohida ta'kidlanadi. Xususan, kredit-modul tizimining joriy etilishi nafaqat baholash va o'quv yuklamasini hisoblash mexanizmini, balki talaba va o'qituvchi o'rtasidagi munosabatlar xarakterini ham tubdan o'zgartirishi ta'kidlanadi [10]. Mustaqil ta'limni tashkil etish tamoyillarini tahlil qiluvchi tadqiqotlarda esa kredit tizimi sharoitida talabaning mustaqil bilim olish faoliyati o'qituvchi rahbarligidagi (masofaviy yoki bevosita) faoliyat sifatida talqin etilishi lozimligi qayd etiladi [11]. Yuqoridagi tahlildan xulosa qilish mumkinki, mahalliy va xorijiy pedagogika fanida hamkorlik masalasi turlicha nazariy asoslarda - gumanistik pedagogika, talaba ishtiroki va integratsiya nazariyalari doirasida - o'rganilgan bo'lsa-da, ularning barchasida umumiy jihat mavjud: talaba-o'qituvchi

1-jadval

Kredit-modul tizimida talaba-o'qituvchi hamkorligining tarkibiy komponentlari

№	Komponent	Mazmuni
1	Motivatsion-qadriyatli	Talaba va o'qituvchining hamkorlikka bo'lgan ichki ehtiyoji, kasbiy-shaxsiy qadriyatlari
2	Mazmuniy-loyihaviy	Mustaqil ta'lim topshiriqlarining mazmuni, murakkablik darajasi bo'yicha tabaqalashtirilishi
3	Tashkiliy-texnologik	Hamkorlik shakllari (konsultatsiya, onlayn muloqot) va AKT vositalaridan foydalanish darajasi
4	Nazorat-baholash	Reyting tizimi asosidagi baholash, mezonlarning shaffofligi va izchilligi
5	Refleksiv	O'qituvchi va talabaning o'z faoliyatini tahlil qilish, kamchiliklarni bartaraf etish qobiliyati

munosabatining sifati ta'lim natijalarining eng muhim prediktorlaridan biri hisoblanadi. Biroq kredit-modul tizimi sharoitida ushbu hamkorlikning tarkibiy komponentlari va bosqichma-bosqich tashkil etilishi mahalliy pedagogika fanida hali yetarlicha tizimli tahlil qilinmagan, bu esa mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi: mavzuga oid ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil va sintez qilish metodi; kredit-modul tizimi bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlarni qiyosiy tahlil qilish metodi; mustaqil ta'lim tarkibiy tuzilishini modellashtirish metodi; shuningdek, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari. Tadqiqot ob'ekti sifatida kredit-modul tizimida amalga oshiriladigan o'quv jarayoni, predmet sifatida esa ushbu jarayonda shakllanadigan talaba-o'qituvchi munosabatlarining pedagogik mazmuni belgilandi. Tadqiqot ikki bosqichda olib borildi. Birinchi bosqichda kredit-modul tizimining nazariy-metodologik asoslari, jumladan, hamkorlik pedagogikasi va talaba ishtiroki nazariyalarining asosiy qoidalari tahlil qilindi. Ikkinchi bosqichda ushbu nazariy asoslar negizida talaba-o'qituvchi hamkorligining tarkibiy-bosqichli modeli ishlab chiqildi hamda uni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha metodik tavsiyalar shakllantirildi. Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, unda hamkorlik tushunchasi kredit-modul tizimining tarkibiy qismi sifatida yangicha talqin etiladi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan tavsiyalarining oliy ta'lim muassasalari amaliyotida bevosita qo'llanilishi mumkinligidadir.

Tahlil va natijalar. Pedagogik hamkorlik deganda, avvalo, ta'lim jarayoni ishtirokchilarining umumiy maqsad sari yo'naltirilgan, o'zaro faol, teng huquqli va mas'uliyatli munosabatlarga asoslangan birgalikdagi faoliyati tushuniladi. Kredit-modul tizimida bu munosabat an'anaviy tizimdagidan tubdan farq qiladi: agar an'anaviy tizimda o'qituvchi bilim va ko'nikmalarni "uzatuvchi", talaba esa uni "qabul qiluvchi" tomon sifatida namoyon bo'lsa, kredit-modul tizimida ikkala tomon ham o'quv jarayonining faol sub'ektiga aylanadi [2]. Talaba-o'qituvchi hamkorligining mazmunini quyidagi asosiy jihatlar orqali ochib berish mumkin: birinchidan, maqsadlar birligi - hamkorlik ikkala tomon ham o'quv-tarbiyaviy maqsadni bir xil tarzda anglab, unga birgalikda intilganda yuzaga keladi; ikkinchidan, funksiyalarning taqsimlanishi - o'qituvchi loyihalashtiruvchi, maslahatchi, fasilitator va baholovchi rollarini bajaradi, talaba esa o'z bilim olish traektoriyasini ma'lum darajada mustaqil belgilovchi faol ishtirokchi hisoblanadi; uchinchi, o'zaro ishonch va qo'llab-quvvatlash muhiti - talaba xato qilishdan qo'rqqanidan savol berish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak; to'rtinchidan, teskari aloqaning uzluksizligi - o'qituvchi baho qo'yish bilan emas, balki konstruktiv tavsiyalar berish orqali ham munosabat bildirishi lozim [8; 9]. Talaba-o'qituvchi hamkorligining pedagogik tuzilishini tahlil qilar ekanmiz, uni bir-biri bilan o'zaro bog'liq bo'lgan beshta komponent orqali tavsiflash mumkin (1-jadvalga qarang). Ushbu komponentlarning barchasi bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ulardan birortasining yetishmasligi yoki sustligi umumiy hamkorlik tizimining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Talaba-o'qituvchi hamkorligini kredit-modul tizimi sharoitida samarali tashkil etish uchun uni izchil bosqichlar asosida loyihalashtirish maqsadga muvofiqdir: 1) diagnostik-rejalashtirish bosqichi - o'qituvchi talabalar guruhining bilim darajasi va individual xususiyatlarini o'rganadi; 2) tashkiliy-yo'naltiruvchi bosqich - topshiriqlar, metodik ko'rsatmalar va baholash mezonlari taqdim etiladi; 3) bevosita hamkorlik (jarayon) bosqichi - mustaqil ta'lim mashg'ulotlarining bevosita amalga oshirilishi, talaba savol-murojaatlari va o'qituvchi javoblari; 4) nazorat-baholash bosqichi - bajarilgan ishlar reyting tizimi asosida baholanadi va konstruktiv fikr-mulohaza beriladi; 5) refleksiv-korreksion bosqich - o'qituvchi va talaba birgalikda jarayonni tahlil qiladi. Keltirilgan besh bosqichli model chiziqli emas, balki siklik xususiyatga ega bo'lib, har bir yangi modul yoki semestr boshlanishi bilan takrorlanadi va oldingi tajriba asosida takomillashib boradi.

Kredit-modul tizimida mustaqil ta'lim hajmining an'anaviy tizimga nisbatan sezilarli darajada yuqoriligi ma'lum. Ammo bu holat o'qituvchi rolining pasayishini emas, balki uning bilvosita, metodik ta'minot va yo'naltirish orqali namoyon bo'lishini talab etadi. Fan bo'yicha ishlab chiqilgan sillabus, o'quv-uslubiy qo'llanmalar, aniq va tushunarli topshiriqlar to'plami - bularning barchasi, aslida, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi "yozma hamkorlik"ning namunasi hisoblanadi [4]. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga faol tatbiq etilishi hamkorlik shakllarini sezilarli darajada boyitdi: masofaviy ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar, onlayn konsultatsiya soatlari hamkorlikning uzluksizligi va operativligini ta'minlovchi muhim omillarga aylanmoqda. Bunda o'qituvchi endi nafaqat bilim beruvchi, balki axborot oqimida yo'l ko'rsatuvchi - "navigator" funksiyasini ham bajaradi. O'tkazilgan tahlil bir qator ob'ektiv va sub'ektiv muammolarni aniqladi: 1) rol almashinuvidagi psixologik tayyorgarlik yetishmovchiligi - ko'pgina o'qituvchilar "nazoratchi" pozitsiyasidan "hamkor-maslahatchi" pozitsiyasiga to'liq o'ta olmaydilar, yechim - maxsus malaka oshirish kurslari [3; 4]; 2) talabalarda mustaqil ishlash ko'nikmalarining yetarli shakllanmaganligi, ayniqsa birinchi bosqichda - yechim, bosqichma-bosqich mustaqillik darajasini oshirib borish; 3) uslubiy ta'minotning yetishmasligi yoki sifatsizligi - yechim, materiallarni muntazam yangilab borish; 4) o'qituvchining yuklamasi va vaqt taqchilligi - yechim, raqamli vositalar va tyutorlik institutini rivojlantirish; 5) baholash mezonlarining yetarlicha shaffof emasligi - yechim, mezonlarni semestr boshida batafsil e'lon qilish va muhokama qilish [9]. Kredit-modul tizimi dastlab rivojlangan xorijiy oliy ta'lim tizimlarida shakllangan bo'lib, ularda talaba-o'qituvchi hamkorligini rivojlantirishning bir qator samarali amaliyotlari mavjud. Xususan, akademik maslahatchilik (academic

advising) instituti keng tarqalgan, bunda har bir talabaga shaxsiy akademik maslahatchi birlashtiriladi; Tinto va Astin tadqiqotlarida ko'rsatilganidek, bu tajriba talabaning institutsional integratsiyasini va ta'limda davom etish ehtimolini sezilarli oshiradi [6]. Shuningdek, "ochiq eshiklar soati" (office hours) an'anasi keng qo'llaniladi [7]. Mahalliy amaliyotda ham har bir o'qituvchi uchun haftalik konsultatsiya soatlarini rasmiy jadvalga kiritish maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Xulosa va takliflar. Yuqorida keltirilgan nazariy-metodik tahlil asosida quyidagi umumlashtiruvchi xulosalarni shakllantirish mumkin. Kredit-modul tizimi sharoitida talaba-o'qituvchi hamkorligi ta'lim sifatini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi va uni rivojlantirish nafaqat alohida o'qituvchining shaxsiy pedagogik mahoratiga, balki oliy ta'lim muassasasining institutsional siyosatiga ham bog'liqdir.

Amaliyotga tatbiq etish uchun quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

1. Professor-o'qituvchilar uchun hamkorlik pedagogikasi va zamonaviy ta'lim texnologiyalari bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish;
 2. Har bir fan bo'yicha sillabus va uslubiy ko'rsatmalarni talabaga tushunarli, aniq va amaliy yo'naltirilgan tarzda ishlab chiqish hamda muntazam yangilab borish;
 3. Oliy ta'lim muassasalarida akademik maslahatchilik institutini rivojlantirish, har bir o'qituvchi uchun rasmiy konsultatsiya soatlarini jadvalga kiritish;
 4. Baholash mezonlarini semestr boshida shaffof tarzda e'lon qilish va ularni talabalar bilan muhokama qilish amaliyotini joriy etish;
 5. Har bir modul yoki kurs yakunida talabalar fikr-mulohazasini o'rganish so'rovnomalari institutsional darajada tizimlashtirish;
 6. Birinchi bosqich talabalari uchun mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan maxsus moslashuv (adaptatsiya) dasturlarini joriy etish;
 7. Raqamli platformalar va avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalangan holda o'qituvchi yuklamasini optimallashtirish, shu orqali jonli muloqotga ajratiladigan vaqtni ko'paytirish.
- Ishlab chiqilgan tavsiyalarning izchil amalga oshirilishi kredit-modul tizimida talaba-o'qituvchi hamkorligi sifatini yuksaltirishga, natijada esa oliy ta'lim sifatining umumiy ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi. Kelgusi tadqiqotlarda ushbu masalaning aniq fanlar (texnika, tibbiyot, gumanitar yo'nalishlar) kesimida amaliy-eksperimental jihatdan o'rganilishi dolzarb yo'nalish sifatida belgilanishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrda PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. - Toshkent, 2019.
2. Амонашвили, Ш.А. (1984). Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников. Москва: Педагогика. - 297 с.
3. Амонашвили, Ш.А. (1996). Размышления о гуманной педагогике. Москва. - 496 с.
4. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. - T.: O'qituvchi, 2004. - 102 b.
5. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. - T.: Cho'lpon, 2005.
6. Tinto V. Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition. 2nd ed. - Chicago: University of Chicago Press, 1993. - 296 p.
7. Tinto V. Classrooms as Communities: Exploring the Educational Character of Student Persistence // The Journal of Higher Education. - 1997. - Vol. 68, No. 6. - P. 599-623.
8. Astin A.W. Student Involvement: A Developmental Theory for Higher Education // Journal of College Student Personnel. - 1984. - Vol. 25, No. 4. - P. 297-308.
9. Trolan T.L., Jach E.A., Hanson J.M., Pascarella E.T. Influencing Academic Motivation: The Effects of Student-Faculty Interaction // Journal of College Student Development. - 2016. - Vol. 57, No. 7. - P. 810-826.
10. Дегтярева, О.А. (2011). Современные тенденции в образовании: кредитно-модульное обучение и его возможности. КиберЛенинка: научная электронная библиотека.
11. Toshmatov G., Daminova F. Printsipy organizatsii samostoyatel'nogo obucheniya v kreditno-modulnoy sisteme // Jamiyat va innovatsiyalar / Obiustvo i innovatsii. - 2022.
12. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining reyting nazorati tizimini tashkil etish to'g'risidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlari. - Toshkent, 2021.